

своєчасного та якісного виконання виробничого завдання з найбільшим повним соціально-економічним ефектом.

4. Запропоновано організаційну структуру управління підприємством, яка спрямована на зовнішнього споживача. Головною її ознакою є підпорядкованість автономного підрозділу лінійному керівникові підприємства. До цієї структури входить невелика чисельність працівників, яким властивий високий рівень колективної праці, результат

діяльності залежить від особистих здібностей членів такого колективу.

5. Розроблено методику проведення комплексного економіко-математичного аналізу процесів формування операційних активів аграрного підприємства, ефективність роботи якого залежить від застосування різних форм власності на умовах кооперації з урахуванням макро- та мікроекономічних, маркетингових і управлінських чинників.

Список використаних джерел

1. *Барабаш О.О.* Розвиток підприємництва в промисловості України : моногр. / О.О. Барабаш, Т.Ф. Бережна, О.В. Білоцерківська та ін. – Одеса: Ін-т проблем ринку та економіко-економічних досліджень НААН України, 2010. – 492 с.
2. *Бугуцький О.А.* Проблеми сільськогосподарської праці в Україні / О.А. Бугуцький, В.С. Дієсперов // Економіка АПК. – 1998. – №1. – С. 65-70.
3. *Байє М.Р.* Управленческая экономика и стратегия бизнеса / М.Р. Байє; пер. с англ. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 1999. – С. 204.
4. *Завадський Й.С.* Управління виробництвом у системі АПК: підруч. / Й.С. Завадський. – К.: Вища шк., 1992. – С. 367.
5. *Ляшенко В.И.* Регулирование развития малого предпринимательства в Украине: проблемы и пути решения : моногр. / В.И. Ляшенко. – Донецьк: Ін-т економіки пром-сти НАН України, 2007. – С. 452.
6. *Маркс К.* Капитал. Критика политической экономии. В 3-х томах. – М.: Политиздат, 1973.
7. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», затверджені наказом Міністерства України від 27 квіт. 2000 р. №92 // Офіц. вісн. України. – 2000. – №21. – Ст. 871.
8. *Саблук П.Т.* Становлення аграрної політики в Україні / П.Т. Саблук // Економіка АПК. – 2006. – №1. – С. 3-7.
9. *Серіков А.В.* Модель оцінки вартості блага: синтезуючий підхід / А.В. Серіков // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – №12 (90). – С. 236-246.
10. *Ткаченко В.Г.* Вплив розвитку власності на підвищення ефективності аграрних підприємств в умовах господарювання регіонів України: моногр. ; за ред. проф. В.Г. Ткаченко. – К.: Видавн. дім «Вінніченко», 2013. – С. 224.
11. *Ткаченко В.Г.* Теоретические основы перспективного развития агропромышленного комплекса Украины / В.Г. Ткаченко // Економіка АПК. – 2006. – №7. – С. 27-28.

Стаття надійшла до редакції 07.04.2014 р.

*

УДК 502.2:630*9(477)

**О.І. ФУРДИЧКО, доктор економічних наук, професор,
академік НААН, директор
А.М. БОБКО, кандидат сільськогосподарських наук,
провідний науковий співробітник
Інститут агроекології та природокористування НААН**

Лісівництво як вид економічної діяльності в галузі аграрного виробництва України

Постановка проблеми. Найважливіша проблема здійснення лісівництва в Україні, у т. ч. порівняно з європейським досвідом, полягає в його відсутності у законодавчому

полі, починаючи з часів проголошення незалежності нашої держави. Достатньо уважно прочитати зміст Земельного і Лісового кодексів України, щоб переконатись у тому, що давно відомий термін «лісівництво» в них взагалі не згадується як галузь рослин-

© О.І. Фурдичко, А.М. Бобко, 2014

ництва. І це зовсім не дивно, бо за часів колишнього Союзу на шляху запровадження системи централізованого державного управління, у т. ч. ЛІСАМИ, всі ознаки уособленого землекористування для здійснення лісівництва ігнорувались. У процесі відповідних економічних перетворень, врешті-решт, були створені Міністерства лісового господарства, у т. ч. в Україні (1947 рік). З того часу лісівництво все більше відходило від аграрного сектору економіки. Проблема українського лісівництва полягає в пошуку шляхів його вдосконалення з урахуванням досягнень агроекологічної науки, а також проведенням земельної реформи в цій галузі та підвищенням економічної ефективності рослинництва. Адже з часу проведення межкування землекористування (середина ХІХ ст.) об'єктом економічних відносин і спостереження стає земля, у т. ч. вкрита лісовою рослинністю, з правами землекористувача у межах лісових земель використання лісових ресурсів та обов'язкового відновлення лісів. За сучасним змістом – відновлення лісових екосистем із забезпеченням принципу постійного й невичерпного лісокористування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, здавалося б, не складне, оскільки лісівництво в Україні має багатовікову історію свого розвитку, бо включає як досвід колишньої Російської імперії, так і досвід колишньої Австро-Угорської імперії (Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська та Тернопільська області) тощо. Але на практиці вийшло інакше, оскільки державні органи, наукові й виробничі кадри галузі теоретично і підсвідомо були налаштовані на загальнодержавне управління, мало переймалися формуванням «багатоукладної економіки, раціонального використання й охорони земель» [9]. Всебічними шляхами вони обходять питання класифікації обліку і складу звітності про земельні угіддя, точніше – про землі лісові, що надаються суб'єктам господарювання з лісівництва та інших видів економічної діяльності, у складі яких є облікова категорія «землі лісові».

Основні питання з інтенсифікації лісівництва не досліджуються з погляду щодо спрощення формалізації його організаційно-

технічного поділу, а також встановлення віку стиглості й визначення т. з. щорічної розрахункової лісосіки. Терміна, який мало кому зрозумілий, на відміну від терміна «нормований обсяг щорічного вилучення деревини», що має суттєве значення як для економіки та фінансування суб'єктів господарювання, так і для охорони й захисту довкілля. Крім того, при встановленні гнучкого поділу деревостанів у межах лісових парцел на господарські секції з різними термінами їх головної рубки залежно від диференційованого ринкового попиту на лісові матеріали. Наводилися розрахунки, які показали, «що при іншому визначенні концептуальних підходів до організації лісового господарства і лісокористування рівень забезпечення потреб (попиту) народного господарства України в ресурсах деревини уже нині можна підвищити в 2,0–2,5 рази» [1] без шкоди для навколишнього природного середовища.

Політично набагато простіше досліджувати питання технологічного змісту, наприклад, щодо «насаджень за участю ялини звичайної в південній частині Лівобережного Лісостепу України» [8], ніж питання формування лісових екосистем і здійснення лісівництва на основі самоокупності й прибутковості господарювання з формуванням механізмів ідентифікованої економічної відповідальності за результати господарювання, а також екологічної – за охорону ґрунтів та утримання екологічної рівноваги у довкіллі. Або досліджувати дещо малодосяжне – моделювати динамічні економічні системи [10].

Тому й відповідних досліджень у напрямі формування механізмів еколого-економічного змісту лісівництва є зовсім мало, бо наукова громадськість і вся навчально-методична інформація тривалий час створювались у напрямі забезпечення загальнодержавного, планового та знеособленого «управління лісами» без урахування ідентифікованої його економічної й фінансової забезпеченості. Розуміючи, що під зазначеним «управління лісами» відбувається підміна змісту значення «головний природний ресурс», оскільки з радянських часів численними політиками та вченими тлумачилося, що «Всі ліси в СРСР утворюють єдиний

державний лісовий фонд» і що вони складаються із: 1) «лісів державного значення, тобто лісів, що перебувають у віданні державних органів лісового господарства, міських лісів, закріплених лісів і лісів заповідників; 2) колгоспних лісів, тобто лісів, що знаходяться на землях, наданих колгоспам у безстрокове користування» [7]. Зрозуміло, що такі посилення не відповідають засадам ринкової економіки з ідентифікованою відповідальністю землекористувачів за використання земель лісових для здійснення лісівництва чи інших видів економічної діяльності, а також глобальним напрямом щодо використання землі як продуктивної сили: «Наша мета – використовувати землю у такий спосіб, щоб отримувати від цього на стійкій основі найбільшу користь... соціальний і економічний розвиток необхідно пов'язувати з охороною і поліпшенням навколишнього середовища» (цитуються по [11]). Зазначене повною мірою належить також до землекористування з метою здійснення лісівництва.

Є багато інших недоречностей у земельному й лісовому законодавстві, які плавно перейшли з колишнього досвіду в нормативно-правові акти (НПА) України, у т.ч. термін «ліс» у значенні «елемент географічного ландшафту» [5] тощо.

Мета статті – дослідження, зокрема, еколого-економічних чинників у галузі лісівництва, спрямоване на ефективне використання й охорону лісових земель у межах, наданих суб'єктам господарювання за зазначеним цільовим призначенням для здійснення лісівництва, природно-заповідної справи чи

інших видів економічної діяльності. Підкреслюємо, **наданих суб'єктам господарювання** на право власності чи на право постійного користування, а не за станом екологічного опису земельних ділянок. Довести, що лісівництво в Україні є видом економічної діяльності, а суб'єкти, що його здійснюють, є землекористувачами.

Виклад основних результатів дослідження. Оскільки органи влади і держава з урахуванням сучасних міжнародних домовлених підходів, як зазначено вище, мають «використовувати землю у такий спосіб, щоб одержувати від цього на збалансованій основі найбільшу користь» у поєднанні з охороною та поліпшенням навколишнього середовища, необхідно хоч би загалом оцінювати фінансові результати землекористування у галузі лісівництва. Цього можна досягти завдяки прозорості й доступності для аналізу фінансових результатів господарювання окремих відомостей на державному рівні. Отже, об'єктом праці для здійснення лісівництва, зрозуміло, є земля, ґрунти різної родючості та вологості, які мають певну систему еколого-економічної оцінки. Але найперше – це загальна площа земельних угідь.

Облік земельних ресурсів і Державний земельний кадастр в Україні розробляються щорічно на основі облікових матеріалів, які складаються за Інструкцією Держземагентства України [3]. Фрагмент відповідного обліку за ДЗК України на 1 січня 2013 року (табл. 1) доводить про певні його загальні недоліки, починаючи з визначення облікових категорій землекористування й закінчуючи їх описом.

1. Наявність лісів та інших лісовкритих площ станом на 01.01.2013 р.

Адміністративно-територіальна одиниця	Загальна площа земель (суші), тис. га	Ліси та інші лісовкриті площі, тис. га								Відношення площі лісів та інших лісовкритих площ до загальної площі землі (суші), %
		усього	вкриті лісовою рослинністю (без полезахисних лісосмуг...)	у тому числі					інші лісові землі	
				усього	інші лісовкриті площі					
					полезахисних лісосмуг	інших захисних насаджень	чагарників	не вкриті лісовою рослинністю		
АР Крим	2396,5	300,3	246,4	66,4	23,9	8,6	9,5	5,8	6,1	12,5
Вінницька	2605,8	379,4	322,5	71,5	17,6	16,0	12,7	3,4	7,2	14,6
Волинська	1969,0	697,7	627,8	105,3	0,2	18,4	29,4	10,3	11,6	35,4

... ..										
Чернігівська	3122,3	739,4	627,6	135,5	10,3	23,0	49,5	9,0	20,0	23,7
м. Київ	77,0	35,3	34,9	46,2		0,2	0,2			45,8
м. Севастополь	85,5	35,5	31,4	45,6	0,4	1,1	0,9	0,8	0,9	41,5
По Україні	57931,9	10621,4	8207,6	2432,1	446,6	1035,6	403,4	218,2	310,0	18,3

Джерело: ДЗК України на 01.01.2013 року. – Табл. 30. Представлені Держземагентством України на запит Інституту агро-екології та природокористування НААН.

Звертаємо увагу на саму назву облікової категорії землекористування – «**Ліси та інші лісовкриті площі**», хоча в ДЗК мова йде про облік землі (10,6 млн га). Посилання при цьому на те, що так записано у згаданій Інструкції [3], буде зовсім недоречним, бо та назва є штучно спрямованим перекладом із англійського «Forest and other wooded land») до «загальнодержавного управління лісами». Хоча справжній переклад – це «землі лісові та інші залісені», що повністю узгоджується зі Стандартною класифікацією землекористування ЄЕК ООН [16]. Питання хибності перекладу та застосування зазначеного терміна обговорювалося публічно і пропонувалося змінити об'єкт обліку й звітності «ліси» на «земля» [12].

Інша немаловажна проблема екологічного та економічного змісту проглядається у примітці до зазначеної таблиці «без полезахисних лісосмуг і захисних насаджень» (446,6 тис. га та 1035,6 тис. га), які мають зовсім інший опис і еколого-економічне призначення. Хто домігся їх обліку у складі облікової категорії «ліси..» – невідомо, хоча вони розміщені, звичайно, у межах сільськогосподарських угідь, а не у межах лісових екосистем.

І ще одна «родзинка» з обліком **земель лісових**: графа 28 визначає, що до облікової категорії «ліси та інші лісовкриті площі» належать «чагарники: землі, вкриті чагарниковою рослинністю (якщо висота від 50 см до 7 м і крона вкриває більше 20 % площі ділянки) на сільськогосподарських угіддях, присадибних землях громадян» – 403,4 тис. га. Хоча, зрозуміло, ті земельні ділянки не мають ніякого відношення до здійснення лісівництва [3]. Усі вони разом становлять 1885,6 тис. га, які не мають ніякого відношення до облікової категорії «Землі лісогосподарського призначення», що встановлена

Земельним кодексом України [2] (ст. 19). Тоді правомірно оцінити площу лісових земель (отже, й лісових екосистем) як 8735,8 тис. га, замість 10621,4 тис. га, тобто 82,2 % від звітних даних.

Із наведеного та інших недоліків щодо земель лісових виходить, що належного їхнього обліку і звітності в Україні не створено, що й обліку лісових екосистем також ще нема, хоча вони реально існують і знаходяться у стані постійних змін. Адже, як доведено науковим дослідженнями, «Лісова екосистема – це еколого-економічна функціональна екосистема, що складається з окремих її компонентів у межах лісових земель» [13], у т. ч. вкриті лісовою рослинністю (1), тимчасово не вкриті лісовою рослинністю (2) і землі організаційно-технічного призначення: просіки, лісові шляхи, протипожежні розриви тощо (3). Тобто, всі ті фрагменти, що утворюють для стороннього спостерігача поняття й уявлення значення слова «ліс», у множині – «ліси».

Практика землеустрою і розробки ДЗК ще не опанувала розумінням змісту згаданої Стандартної класифікації землекористування ЄЕК ООН [16], не містить дані з кількісного обліку земель у межах відповідних суб'єктів економічної діяльності (за ДЗК – «власники землі, землекористувачі та землі державної власності...»). Хоча, як відомо, уособлені землекористувачі у межах наданих їм земельних угідь на право господарювання у їх складі мають практично всі сім облікових категорій земельних ресурсів першого рівня. Використовуючи дані обліку ДЗК за 2013 рік, експертним шляхом проведемо спрощений аналіз тих землекористувачів, у складі яких взяті на облік «ліси та інші лісовкриті площі», тобто «землі лісові та інші залісені» (табл. 2).

2. Облікові категорії об'єктів земельних ресурсів та їх розподіл за суб'єктами господарювання (власниками і землекористувачами) по Україні, 2013 р.

Шифр рядка	Власники землі, землекористувачі та землі державної власності, не надані у власність або користування	Загальна площа земель (гр.3+21+34+63+66+67+72), тис. га	У тому числі землі за обліковими категоріями						
			сільськогосподарські	лісові та інші залісені	забудовані	відкриті заболочені	сухі відкриті з особливим РП	відкриті без РП або з незначним РП	під водою
А	Б	В	1	2	3	4	5	6	7
1	Сільськогосподарські підприємства	17185,7	16699,9	284,3	13,9	32,7		40,8	114,1
2	Громадяни, яким надані землі	20623,6	20029,4	19,6	441,9	15,2		20,2	97,3
3	Заклади, установи, організації	711,6	213,6	145,9	291,7	16,1		4,7	39,6
4	Промислові та інші підприємства	563,4	141,6	5,6	348,2	2,6		6,6	58,8
5	Підприємства та організації транспорту, зв'язку	641,4	44,6	123,7	463,1	1,0	0,1	7,2	1,7
6	Частини, підприємства, організації, установи, навчальні заклади оборони	401,1	57,0	144,1	132,0	4,0		61,0	3,0
7	Організації, підприємства і установи природоохоронного, оздоровчого та ін. призначення	503,0	24,4	275,5	28,9	48,9	17,5	23,7	84,1
8	Лісогосподарські підприємства	8678,8	146,7	8117,6	14,5	183,7		174,3	42,0
9	Водогосподарські підприємства	256,7	10,5	11,6	28,8	1,4		9,8	194,6
12	Землі запасу, не надані у власність та постійне користування в межах населених пунктів	10674,3	5276,9	1493,5	768,9	674,4	0,1	673,1	1787,4
13	Усього по Україні	10621,4	2535,2	980,1	17,7	1021,5	2423,0

Джерело: ДЗК України на 01.01.2013 року. – Таблиця 1. Наявність земель та розподіл їх за власниками землі, землекористувачами, угіддями та видами економічної діяльності за станом на 1 січня 2013 року (форма №6-зем). Дані представлені Держземагентством України на запит Інституту агроєкології та природокористування НААН.

Дані обліку землекористування станом на 1 січня 2013 року наводимо для оцінки динаміки стану, передусім, облікової категорії земельних ресурсів «Землі лісові та інші залісені», оскільки вони і лісові екосистеми є об'єктами наших досліджень.

Зазначимо, що в такому обліку є певні недоречності землеустрою, бо за Земельним кодексом України встановлено, що «Віднесення земель до тієї чи іншої категорії здійснюється на підставі рішень державної влади та органів місцевого самоврядування відповідно до їх повноважень» [2] (ст. 20). Те саме стосується ряду інших землекористувачів (промислових і підприємств, транспорту й зв'язку, водогосподарських та ін.), бо віднесення земельних угідь до того чи іншого економічного призначення, із введенням Земельного кодексу України, види користування земельними ресурсами визначаються

не описом їх екологічного стану, а рішеннями органів влади, визначеними відповідними правовстановлюючими документами.

Отже, малоімовірно, що за правовстановлюючими документами на землю, що надані громадянам, передбачається їхнє використання за лісогосподарським призначенням (ЗК, ст. 19) – 19,6 тис. га. І все, можливо, тому, що в уявленні землевпорядного влаштування обліку та звітності продовжує діяти ідеологія минулого знеособленого державного управління лісами, хоча лісівництво як галузь рослинництва є належно встановленим видом економічної діяльності [4]. До того ж, без паралельно фіксованих економічних результатів використання земельних угідь суб'єктами господарювання на землі.

Слід зазначити, що ще в дореволюційний період губернські земства¹ існували в багатьох губерніях, де діяли місцеві органи само-

врядування, які вели облік використання земельних угідь землекористувачами, а також економічний результат їх діяльності. Одним із прикладів такої звітності маємо по Маріупольському повіту колишньої Катеринославської губернії за 1904 рік [6] (тепер – Дніпропетровська область, з якої виділилася свого часу Донецька область). Для нашого дослідження це надто важливо тому, що українське лісівництво останніми роками залишається дотаційною галуззю в усіх областях, хоча природно-кліматичні умови у більшості з них є надзвичайно сприятливими для формування високопродуктивних лісових екосистем. До того ж, з їхнім утриманням у динамічно збалансованому стані, у т. ч. щодо охорони довкілля й екологічної безпеки.

На нинішній час важливо усвідомити, що в ті далекі тепер часи (початок ХХ ст.) використання земельних угідь суб'єктами господарювання супроводжувалось інформацією щодо розмірів доходів і видатків на здійснення господарювання, у т. ч. з лісівництва. Наприклад, у Маріупольському повіту Катеринославської губернії «Співвідношення між

доходами і видатками для Ялинського лісництва за 1903 рік виражалися такими цифрами: дохід – 22266 р. 20 к., видатки – 11061 р.61 к., чистий прибуток – 11204 р. 55 к.

Таким чином, прибутковість однієї десятини² може бути визначена сумою 5 руб 62 коп. за рік» [6]. У зазначеному статистичному збірнику також відзначалося, що в межах земельних угідь на площі 2822,66 десятин Велико-Анадольського лісництва за 1901-1903 роки чистий дохід становив від 1,28 руб (1903 р.) до 3,51 руб (1902 р.), а в середньому за три роки – 2,32 руб/га/рік.

Зовсім інше становище складається в сучасному українському землеробстві з лісівництва. З часів колишнього Союзу облік земель не супроводжується фінансовими показниками результатів їх економічного використання. Інформацію з цього питання достовірніше можна одержати порівнянням видатків із Державного бюджету України на «ведення лісового і мисливського господарства», а також передбачених доходів до нього, які щорічно встановлюються Законами Верховної Ради України (рис. 1).

Рис. 1. Динаміка фінансових результатів лісового господарства в Україні за 2001-2013 роки

Джерело: Доходи (додатки 1 і 3 до ЗУ Про Державний бюджет) і видатки за Інтернет – інформацією згідно Законів України «Про Державний бюджет України» на відповідні роки. Фінансовий результат – особисті обчислення.

Окремо слід зазначити, що у фінансовому аспекті економіка лісового господарства (вірніше – лісівництва) має певні неточності навіть у складі Законів України «Про Дер-

жавний бюджет». Якщо розмір доходів у галузі лісівництва визначається за ідеологією загальнодержавного «управління лісами», тобто без розподілу за землекористувачами, то видатки затверджуються за міністерствами і відомствами, тобто за головними розпорядниками бюджетних коштів.

¹ Були введені в систему управління у зв'язку із земельною реформою 1864 року, існували в 43 губерніях Європейської частини Росії.

² 1 десятина = 1,092 га.

Не вдаючись до дослідження механізмів визначення доходів до державного бюджету, лише відзначимо, що він має ознаки плати за землю землекористувачами, у складі яких є лісові землі. Але має хитромудру назву «Збори та плата за спеціальне використання природних ресурсів», яка зберігається, практично, з часів незалежності з тими чи іншими її модифікаціями, не торкаючись економічного змісту. Тому й порівнюємо доходи, що належать до загальної площі лісів, а видатки – тільки по Держлісагентству України. Але і за цієї умови окупність господарювання підпо-

рядкованих йому землекористувачів (держлісгоспи та інші суб'єкти господарювання) залишається вкрай низькою (рис. 2).

Таке фінансове становище галузі й окремих землекористувачів з лісівництва, що підпорядковані центральному органу виконавчої влади з лісового господарства і мисливства, є зовсім невиправданим. Тим більше, порівняно з історичним досвідом лісівництва ще за царських часів на території сучасного Маріупольського району Донецької області з її вкрай складними природно-кліматичним умовами.

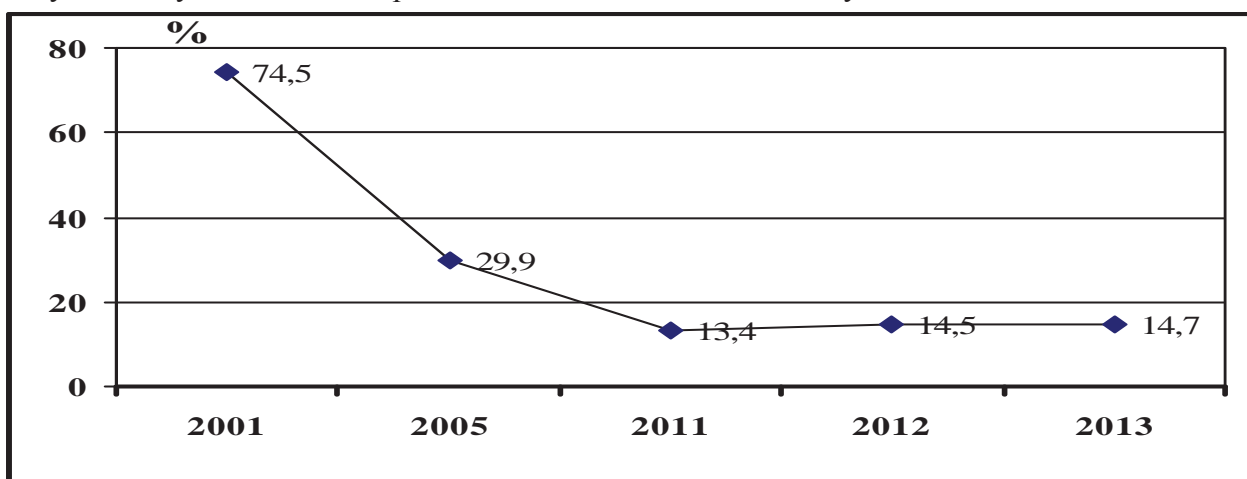

Рис. 2. Динаміка окупності видатків ДБ на лісове господарство надходженнями збору за СВЛР

Джерело: Доходи (додатки 1 і 3 до ЗУ Про Державний бюджет) і видатки за Інтернет – інформацією згідно Законів України «Про Державний бюджет України» на відповідні роки. Фінансовий результат – особисті обчислення.

Окремо слід зазначити також про те, що у більшості областей України природно-кліматичні умови надзвичайно сприятливі

для здійснення лісівництва і не поступаються умовам Австрії, Польщі, Словаччини, Угорщини чи інших європейських країн (рис. 3).

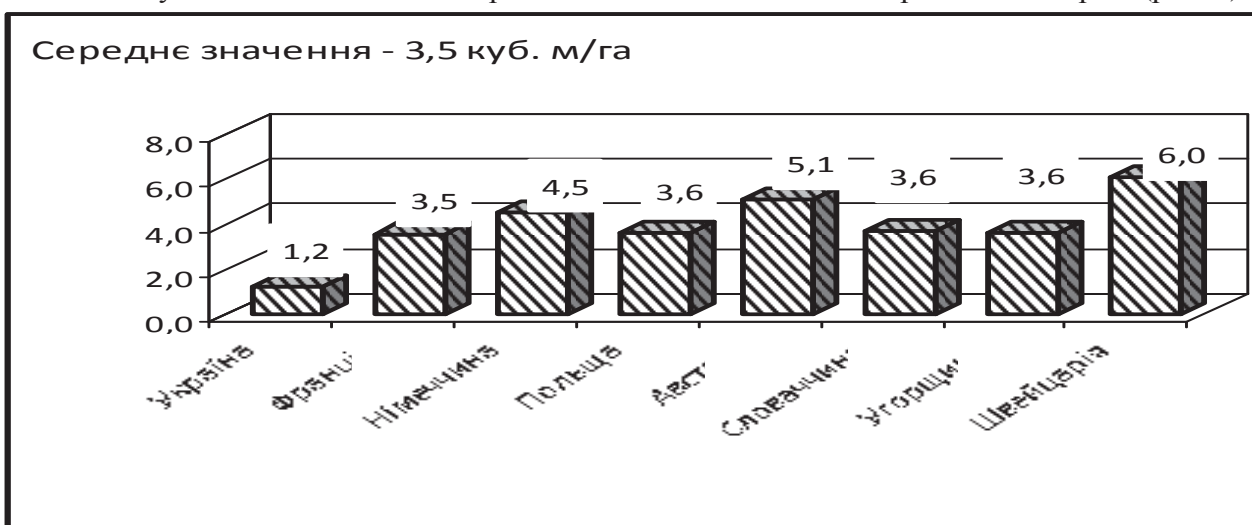

Рис. 3. Щорічний обсяг вилучення деревини і виробництва ЛМ, куб. м/га/рік [15]

Джерело: Forest Resources of Europe, CIS, North America, Australia and New Zealand // United Nations Economic Commission for Europe. Timber Sections. – United Nations, New York and Geneva, 2000. – P. 194.

Наведені дані запозичені з фундаментальної праці ФАО «Глобальна оцінка лісових ресурсів 2010 року. Основний звіт» (Global Forest Resources assessment 2010. Main report [15]). Як завжди, лісова міжнародна бюрократія ускладнює багато питань із ре-

льного змісту лісівництва та його еколого-економічних результатів використання земельних угідь. Прикладом тому, зокрема, може бути поділ лісів за їхніми першочерговими функціями, в якому для винахідливих фахівців нема меж їх диференціації (табл. 3).

3. Поділ лісів за їхніми першочерговими функціями (Primary designated function)

Країна / територія	Загальна лісова площа, 1 000 га	Першочергові функції, %						
		виробництво	захист ґрунтів і вод	збереження біорізноманіття	соціальні послуги	багатоцільове призначення	інші	відсутнє або невідоме
А	Б	1	2	3	4	5	6	7
Європа	1 005 001	52	9	4	2	11	21	н.с.
Україна	9 705	46	31	4	19	0	0	0
Швейцарія	1 240	40	1	7	5	0	40	7
Німеччина	11 076	0	0	26	0	74	0	0

Джерело: Global Forest Resources Assessment. 2010. Main report // Food and Agriculture Organization of the United Nations. – р. 240. – Rome, 2010 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу // <http://www.fao.org/docrep/013/i1757e/i1757e.pdf>.

Можна допустити, що високоповажні лісові функціонери при визначенні поділу за першочерговими функціями дуже глибоко занурилися у проблему, не вдаючись до фізичної можливості й доцільності його, бо усі ліси (точніше – лісові екосистеми) мають багатоцільове призначення. Адже не можна і нема доцільності поділу аж на 7 (сім) «першочергових функцій», тому що існує класифікація земельних ресурсів за екологічним описом та їх економічним призначенням, у т. ч. лісових земель. Найменше фантазували німецькі лісові вчені – основоположники наукового лісівництва і лісовпорядкування. Вони віднесли тільки 26 % лісів до тих, першочерговою функцією яких є збереження біорізноманіття. Решта (74 %) – має багатоцільове призначення. До того ж, формальних вимірів зазначеного поділу лісів за т. з. першочерговими функціями взагалі не існує.

Що ж стосується значної відмінності за питомими обсягами вилучення деревини і виробництва ЛМ¹ в Україні порівняно з окремими країнами Європи зони помірного клімату (табл. 2), то таке становище, зрозуміло, можна пояснити виключно недосконалістю економічних механізмів господарювання в українському лісівництві. Адже, чим обґрунтувати те, що в Україні виробляють 1,2 м³/га/рік (у т. ч. в областях Карпатського регіону!), а в сусідній Польщі – 3,6, в Австрії – 5,1 м³/га/рік і т. д.

По якому шляху має здійснюватись українське лісівництво в найближчій пе-

рспективі. Питання для економіки України надзвичайно важливе, бо державним підприємствам з лісівництва та суб'єктам господарювання з інших видів економічної діяльності надано у користування понад 9 млн га лісових земель, які слід «використовувати ... у такий спосіб, щоб одержувати від цього на збалансованій основі найбільшу користь» [6]. У будь-якому разі

Висновки. В найближчій перспективі необхідно:

1. Здійснити заходи щодо удосконалення обліку про звітності щодо користування земельними ресурсами в Україні за обліковими категоріями, які встановлені Інструкцією із заповнення державної статистичної звітності з кількісного обліку земель, у т. ч. доповнення його звітністю за фінансовими показниками видатків і доходів суб'єктами господарювання.

2. Облікову категорію земельних ресурсів першого рівня «Ліси та інші лісовкриті площі» привести у відповідність перекладу до її визначення за Стандартною класифікацією землекористування ЄЕК ООН «Forest and other wooded land», визначити як «Землі лісові та інші залісені».

3. Облікові категорії нижніх рівнів «Полезахисні лісові смуги», «Захисні насадження» і «Чагарники» відображати виключно у межах облікової категорії «Землі сільськогосподарські», з паралельним визначенням показників захисності сільськогосподарських угідь об'єктами екологостабілізуючого призначення.

4. Здійснити заходи щодо ідентифікованої відповідальності суб'єктів господарювання у межах лісових земель за охорону ґрунтів і навколишнього природного середовища, а також за раціональне використання продуктивної їх спроможності й порівняння з обсягами вилучення головної продукції лісівництва – деревини у стані росту та виробництва лісових матеріалів.

Подальші дослідження у галузі лісівництва слід спрямовувати на механізми його адаптації до складу аграрного виробництва України, у т. ч. щодо регулювання й відокремлення в лісовому секторі країни лісокористування як промислового виробництва від лісівництва, що має відноситися до аграрного сектору економіки, та його переведення на засади самоокупності та прибутковості.

Список використаних джерел

1. Бобко А. Нові шляхи підвищення інтенсифікації лісової економіки України / А.М. Бобко // Лісовий журнал. – 1994. – № 4. – С. 30–34.
2. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768 25 жовтня 2001 року. Із змінами. / [Електронний ресурс] Режим доступу: // http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T012768.html.
3. Інструкція з заповнення державної статистичної звітності з кількісного обліку земель // Державний комітет України по земельних ресурсах / [Електронний ресурс]. – Режим доступу // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0788-98>.
4. Класифікація видів економічної діяльності – 2010. Чинний від 2012-01-01. (ДК 009:2010) / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1041.42130.0>.
5. Лесоводство. Термины и определения. ГОСТ 18486 – 87. Государственный стандарт Союза ССР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://standartgost.ru/ГОСТ%2018486-87>.
6. Материали для оценки земель Екатеринославской губернии // Оценочно-Статистическое Отделение Екатеринославского Губернского Земства. – Т. IV, часть I. Мариупольский уезд. – Екатеринослав. Типография Губернского Земства. 1904. – С. 114.
7. Основы лесного законодательства Союза ССР и Союзных республик // Сборник нормативных материалов по лесному хозяйству. Составители: Л.Е. Михайлов, А.Б. Бронина. – М.: «Лесная промышленность», 1984. – С. 7.
8. Патлай І.М. Інтродукція ялини звичайної у південній частині Лівобережного Лісостепу України / І.М. Патлай, С.І. Мусієнко // Наук. вісн. нац. аграр. ун-ту. Лісівництво, 17. – К., 1999. – С. 50–54.
9. Про Земельну реформу. Постанова Верховної Ради Української РСР від 18 грудня 1990 р., № 563- X-XII. Із змінами / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/563-12>.
10. Солтисік О.О. Моделювання динамічних економічних систем / О.О. Солтисік // Наук. вісн. Зб. наук.-техн. праць. Вип. 18.7 // Міністерство освіти і науки України. Науково-методичний центр вищої освіти. Національний лісо-технічний університет України. – Львів, 2008. – С. 214–218.
11. Фурдичко О.І. Екологічні проблеми природокористування в науці і практиці лісогосподарського виробництва / О.І. Фурдичко // Вісн. НАН України. – 2012. – № 4. – С. 39–47.
12. Фурдичко Орест. Землі України і проблеми обліку використання лісових земель і лісових екосистем / Орест Фурдичко, Андрій Бобко // Землевпорядний вісник. – 2012. – № 7. – С. 23–28.
13. Фурдичко О.І. Землі лісові як об'єкт праці та екологічних спостережень у лісівництві / О.І. Фурдичко, А.М. Бобко // Вісник аграрної науки. – 2013. – № 7. – С. 60–64.
14. Forest Resources of Europe, CIS, North America, Australia and New Zealand // United Nations Economic Commission for Europe. Timber Sections. – United Nations, New York and Geneva, 2000. – P. 194.
15. Global Forest Resources Assessment. 2010. Main report // Food and Agriculture Organization of the United Nations. – p. 240. – Rome, 2010 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу // <http://www.fao.org/docrep/013/i1757e/i1757e.pdf>.
16. Standard Classification of Land use. UN-ECE (Geneva) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: / <http://www.unescap.org/stat/envstat/stwes-class-landuse.pdf>.

Стаття надійшла до редакції 17.04.2014 р.

*

¹ ЛМ – лісові матеріали, товарна продукція лісозаготівельного виробництва.